

24 МАЙ - ДЕН НА БЪЛГАРСКАТА ПИСМЕНОСТ И КУЛТУРА

ЕДИНСТВЕНАТА В СВЕТА ИКОНА НА БОГОРОДИЦА С МЛАДЕНЕЦА И СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ В ЖЕЛЯЗНАТА ЦЪРКВА - ИСТАНБУЛ

Иван ВАЗОВ

ПОЕТУ

Твърди, казваш, твърди са сърцата.
Твойте песни отзив не намират,
твойте сладки блянове в тъпната
ек не срещат, тях не ги разбират.

Те са твои - на света са чужди!
Пей за мъка всечовешка, жива,
пей за сълзи, за борби и нужди -
скръб душа ти с общата да слива.

Нека звучна лира да тълкува
туй, сърца що чувствуват ранени,
плаче ли тя, громко ли ликува -
всяк да чува себе в нейно пенъе.

Чучулигата за себе пей в ефира,
никой друг ней се не отглася,
а камбанний звън го всяк разбира
с трепет: той към всички се отнася.

Уважаеми дейци
на образованието,
науката и културата,
Уважаеми жители и
гости на Стара Загора,

За мен е чест да Ви
поздравя по повод 24
май – Ден на българската просвета
и култура и на славянската
писменост. На този ден ние се прекланяме пред делото
на светите братя Кирил и Методий, съхранило ни
като нация в трудни времена. Прекланяме се пред
духовния подвиг на техните ученици – великите
първоучители, съхранили корените на българската
идентичност.

Днешният празник се свързва с творчеството,
образованието, науката и духовността. Трябва
да познаваме и уважаваме българското слово и
българската национална култура, да изискваме
уважение към българската история и със
самочувствие да отстояваме нейния автентичен
прочит.

Честит празник!

Живко ТОДОРОВ - Кмет на Община Ст. Загора

СЪЮЗ НА УЧЕНИТЕ - СТАРА ЗАГОРА
UNION OF SCIENTISTS - STARA ZAGORA

Скъпи съграждани,
поздравяваме ви с най-българския
празник - денят на Светите братя-
просветители Кирил и Методий - денят
на Българската писменост и култура!

Пожелаваме на всички старозагорци
и на всички български творци на духа и
словото да бъдат здрави, силни по дух и да продължават
да творят в тези трудни времена!

доц. д-р Васил ХАДЖИИЛИЕВ, председател на СУБ

УРОЦИТЕ НА ЩАСТЛИВЕЦА

123 ГОДИНИ
ОТ УБИЙСТВОТО НА
АЛЕКО КОНСТАНТИНОВ

Когато свищовци с гордост говорят за Алеко като за свой знаменит съгражданин, обикновено забравят, че той е израснал и край великата река Дунав, която също го е формирала като човек и творец. В тази връзка ще си позволя да цитирам част от есето „Алеко и Реката“ на Кръстю Кюмджиев, също свищовец по рождение и блестящ литературен критик, полемист и естет: „Господарският син, красив като инфант в кадифените си дрешки и лачени обувки, снежнобяло лице и руси букли, сигурно часове наред е стоял край оградата на бащиния си двор в съзерцание на реката. Не искам да кажа, че реката го е направила съзерцателна натура. Може би в същия град се е родил и Бай Ганьо. Но Бай Ганьо едва ли е прекарвал часове на размисъл и романтичен унес край течащата вода. Той е имал по-други гайлета и е оставял завените и смахнати поети да зяпат по чудесата на природата, а сам е съсредоточавал своята воля и енергия в „съществените“ неща на живота. Алеко е носел в душата си не понятието за реката, не само представата за нея, а идеята за големите и възвишени неща. В своя кратък и праведен живот той е осъзнал, че е безсмислено да се трупат богатства тук, на земята, защото подлежат на развала, и други неща имат безкрайно предимство пред тях. И аз съм убеден: реката тайно от него е работила върху душата му, която е била за нея благодатен материал, за да го изпълни с уважение и предана почит към великите неща, към идеалите и морала, към човешкото достойнство и човечеството, защото самата тя е велика, горда, достойна, възвишена“.

С цялото си творчество и гражданско поведение Алеко доказа, че мисията на писателя, както и на Реката, винаги е била да събира, а не да разделя, да ни дава упование и надежда в един толкова противоречив, а често пъти и враждебен свят. Особено днес, когато у нас почти не се говори за национални и човешки идеали; днес, когато думите са злоупотребени и, според едно определение, „шумолят като банкноти и звънят като фалшиви монети“. И как няма да е актуално днес алековото сатирично перо, непризнаващо други авторитети , освен един-единствен - истината! Как няма да звучи съвременно неговото ярко публично слово – израз на обществената съвест на писателя днес, когато медиите се занимават предимно с битови скандали и пикантерии, с дребнави политически боричкания, с ухажване на попфолк „звезди“, с реклами на чужди нам

„светеки“ събитийца! „Идеали? Бошпаф! Земното наше доволство – ето го идеалът“, заявява с дебелишка тържественост потомъкът на алековия герой – днешният български тарикат и парвеню, нарекъл себе си, кой знае защо, „елит“, забогатял по един дивашки и незаконен начин и демонстрирайки отвращението и пренебрежението си към културата и моралните ценности. Онези, които считат „бошпаф“ всички идеали, трудно могат да допуснат, че са възможни такива възторжени идеалисти като Алеко. Защото според тях „иденте“ и „идеалите“ са също предмет на търговия и да се говори за някакъв си чист „идеализъм“ е нещо абсурдно.

Но – въпреки всичко – нека си припомним алековите думи: „А идеали трябват – те не са празна дума!“ Според един друг писател обаче ето какъв „идеал“ натрапващо ни предлага днес: „да се трупа капитал, капитал, капитал по всякакви начини и с всякакви средства! Но още Ботев жигоса по шкембето кир Михалаци за неговия сподет идеал: да има пари, пари и пак пари ! А в днешно време стръгва към парите, изпепеляващата ачлност и зоологическият егоизъм превръщат човека в античовек, в пещерно животно. В пещерата на душата му започват да се обаждат какви ли не ревоге - от праисторически животински звуци до гангстерски престрелки с автомат с или без заглушител“.

Алеко Константинов само би могъл да съжالياва, че не живее в нашето време - къде по-брутални прототипове за неговия Бай Ганьо роди то, какви по-големи келепирджии и безогледни простаци! Една такава възможност за „келепир“ изведнъж те видяха, освен в политиката, но и в българското образование, че даже и в културата! Като се почне от купуването на дипломи и на дисертации и дори на професорски титли и се стигне до смайващите с безхаберното и глупостта си експерименти в учебните програми на българското училище, особено по литература и история, откъдето изхвърлиха и продължават да изхвърлят емблематични за българската духовност имена, творби и събития, а в културната ниша, поради липсата на сериозни критерии, нахално се настанява графоманията и чалгата.

Поставяйки духа и духовното като начало в живота и идеализма като основен принцип на човешката дейтелност, Алеко е мечтаел за един нов морал в българското общество, който да го извиси над байгановските грабежи и ламтежи, да събуди човечното и благородното в него. С цялата си душа той вярваше, че „има бъдеще нашата хубава България!“.

В заключение - нека си припомним проф. Иван Шишманов, друг виден свищовец и един от строителите на националната ни култура: „В бъдещето и само в бъдещето Алеко виждаше най-големите ценности, в него беше и надеждата му, че един ден потенциалната енергия на бай Ганя ще се превърне в жива сила. Искаме ли прочее да бъдем достойни за паметта на Алеко, нека живеем със светлите идеали на Щастливеца и нека да държим високо предпазничко неговото учение: „Почитай своя род и език, бди едновременно и културен човек, бди европеец“!

Людмил СИМЕОНОВ

Петър
ВАНЧЕВ

ПАМЕТ

„Две праскови
посях
и две череши“...
Петър Василев

Изсъхнаха тук прасковите и черешиите...
И няма как да разцфят.
„Каквото беше - беше!“ -
повтаря твоя стих светът.
В небесната градина, възкресен
ще срещнеш ти Иван Николов -
„от снетната метафора взрив“,
и оцелял в лирично слово.
Ще срещнеш и Червенко Крумов,
отворил сам „Врата в небето“.
Той търсеше неземни думи
сред неземните поети...

А нейде в сатиричен клуб
пак Петър Марев, себсил вездич,
ще редактира „Раят люд“
и дяволите ще подрежда...
Тополите си Симеон Стоянов
край райските реки ще е засял.
Но той при тях не ще остане,
че раят би му доскучал.
Накрая със Иван Маринов
ще седнеш и ще спориш пак
за черната и бяла половина
в безмъртието за мерак...
Това ще бъде и го знаеш.
Но чак, когато срещнеш там баща си,
ще разбереш - без край и Краят
и си отново у дома си!

ПОТОМЪК

Все още съм готин, все още съм млад -
потомък на Ботев, на Яворов - брат!
Все още във мене стихът им живее
и сто поколения ме питат: КЪДЕ Е?
Къде е Вапцаров с бронейната явря?
Къде е и царят, награвил без мря
имоти, облаги, двори и палати,
а пък народът-наивник - да пати?
Къде е и Костов, предавал народен
и кой ли друг дявол към ада ни води?
Къде е човекът, повярвал във Бога?
Нали е свободен, а в просека тога!
Къде сте, о, вие - българи славни,
разстреляни, бесени, но богоравни!
„Мълчи пак народът - казва ми Ботев -
Свободен е робът, но робски - животът“!
... Язык, че си готин! Язык, че си млад!
Не си мой потомък, ни на Яворов брат!“

ОКОЛЧИЦА

Пълзят годините-вечучи,
провират се в тревата на живота.
А аз мечтаех дни по-други,
цело изправях като Ботев.
И търсех кораба „Радецки“,
но той така и не пристигна...
Професорите ми четяха лекции -
духът у мен да се издигне.
Издигнаха го, но се питам
дали днес Ботев ни е нужен?
Пицят зурни с протаяжен ритъм,
в сърцето алеее ружа...
И пътят към Околчица остава,
заварден от башибозуци.
Аз тържеам!
В робската ържсва
не искам роби да са
Ботевите внуци!

СПОМЕНИТЕ
КАТО
КУЛТУРНА
ИСТОРИЯ

Доц. д-р Елка ТРАЙКОВА

директор на Института за литература
на Българската академия на науките

Книгата на Юлий ЙОРДАНОВ „Съдба, прободена от перото“, провокира осъзнаването на културната памет като ценност. Именно в това съхраняване на автентични факти от житейската и от творческата биография на две видни личности от духовната история на ХХ в., е заслугата на нейния автор. Той споява обективния, аналитичен стил с образния език, прецизното познаване на документите с увлекателно разгръщане на фабулата на екзистенциалните съдби на Яна Язова и Тодор Боров.

Проследявайки сложно преплитаните се нишки на личностите им и интелектуални взаимоотношения, той всъщност шрихра moments от историята на град Лом, където те са родени, както и симптоматични социални и литературни процеси в един дълъг отрязък от време. В това поле уместно функционира характерният за биографичния подход хронологично разгръщане на сюжета и дискретно вплетени впечатления от срещи, емоционални преживявания, проведени разговори. В този смисъл тази книга със спомени, е един много субективен акт на сътворение, който може да бъде допълван, оспорван и отново съграждан. Същностно значение тук има спектът към миналото и отговорността да го припомним. И тъй като и паметта, и отговорността не са от ценностните приоритети на нашето време, в книгата на Юлий Йорданов има и гордост от духовната съобщност, осъществена чрез книгите и споделена поука от съществените срещи. Той осъзнава, че личността твори времето не само чрез своите дела, но и чрез словото. Затова авторът се опитва да бъде максимално обективен, разказвайки за културната мисия на Яна Язова и на Тодор Боров. Той не настоява, дори категорично се дистанцира от внушенията за завършеност или непроменлива истинност на очертаните от него портрети.

Юлий Йорданов избягва опасната клопка на съчетаване в общо текстово пространство на мемоарния подход и критическите тълкувания. Чрез наслагването на факти и документи (някои открити в резултат на дългогодишни проучвания), авторът се опитва да създаде един обективно-исторически текст чрез автобиографичната изповед и спомена. Така очертанията на настоящето се преплитат с тези на миналото и границите между тях са лабилни и подвижни. Неговата гледна точка динамично се променя – предизвикваща постоянно смесване на темпорални пластове и чрез това осмисляйки нашата съвременност чрез натрупаните опит и познания за миналото.

Обречен на словото, Юлий Йорданов е осъзнал своята отговорност пред името и делото на своите видни съграждани и пред бъдещите поколения, които не бива да бъдат подвластни на забравата. Затова неговата книга има послание – чрез литературата като история и съдба да ни накара отново да погледнем назад, да си припомним и съпребивеем два житейски и литературни сюжета, провокира ни да осъзнаем, че паметта е наш дълг.

ЕНИГМА, ФАТАЛИЗЪМ И РЕАЛНОСТ

почти никой не я отмина с мълчание...” За трилогията си „Балкани“ Язова пише до Боров: „В рецензията на моите три книги „Примери“ от „Левски“ до „Шипка“, изготвена по поръчка на Писателския съюз, главният рецензент, покойният Димитър Талев, е установил моя непосилен труд за едно тридесетилетие, литературно да документирам епохата на Възраждането...”

„На погребението на ЯНА ЯЗОВА – спомня си проф. Тодор Боров – присъства освен мене, само Батряна, изпратена от Писателския съюз, и няколко непознати мене възрастни хора. Нямаше речи, набързо спуснаха ковчега, като че ли погребваха самоубийца“.

Не! Яна Язова не е самоубийца! Тя е една достойна българка, потопила перото си в историята, за да я възкреси за нас – идните поколения. И, ако днес беше жива, щеше да се радва на свободния от догми живот. И сигурно щеше да ни разкаже за бурната си съдба, за времето, обвито с черен креп, през което е мълчала, макар перото да я е бодило право в сърцето. Но... кой ли избира съдбата си? Никой!

ОТКРИХ АКТА ЗА РАЖДАНЕ!
Години наред усилено издирвам неизвестни факти и документи около живота и творчеството на ломчанката Яна Язова. През 30-те и 40-те години на ХХ в. тя се нарежда сред първите сили на българската литература. На 27 юли 2012 г. след като превърхилх планина от документи, търсейки къде се е намирала къщата в Лом, където е родена, съвсем случайно открих акта за раждане на Люба Тодорова Ганчева. Това несъмнено е истинска находка, защото с нея се хвърля нова светлина около тази гениална авторка, която си остава и сега енигма.

Сновооткрития документ ще трябва да се коригира рождената дата на писателката. Досега на базата на кръщелното свидетелство се знаеше, че тя е родена на 23 май 1912 г. в Лом. Но в акта за раждане е записано: „На хиляда десетстотин и дванадесета година, първи юни на десет часа преди пладне, пред нас Кано Д. Кърнаков помощник – кмет и дължестно лице по гражданско състояние на Ломската градска община, Ломска околия, се яви в общинското управление съпоспид д-р Тодор Ганчев на тридесет и пет години учител, живущ в същата община, който ни обяви раждането на едно дете от женски пол, като ни заяви, че то се родило в неговото жилище на двадесет и шестти май месец, в шест часа после пладне, от него и от съпругата му Рада д-р Т. Ганчева на тридесет и четири години, учителка и че му е дадено име Люба. Това обявление ни се направи в присъствието на Ахрем П. Муцафов на четиридесет години, чиновник и Александър П. Здръков на двадесет и девет години чиновник и двамата живущи в Ломската община, след което като се удостоверихме чрез градския фелдшер за раждането и пола на детето, съставихме настоящия акт, който се подписа от нас, обявителя и свидетелите, подир като им се прочете.”

Без съмнение актът за раждане е най-мекерования документ! Защото се базира на данни, дадени лично от нейния баща д-р Тодор Ганчев, който е посочил пред дължестните лица в Ломската градска община този неоспорим факт.

Семейството на учителите д-р Тодор и Рада Ганчеви, след като на 24 ноември 1902 г. се венчава в Сухиндол, на 2 януари 1910 г. се сдобива с първата си рожба. На тази дата в Лом им се ражда дъщеря, на която дават името Милка, а две години по-късно – и втора, назовавайки я Люба.

На 2 юли 1916 г. в съборния храм „Успение Пресвятия Богородици“ в крайдунавския град семейство Ганчеви кръщават двете си дъщери. На двойното тайнство, отслужено от протоиерей Никола поп Димитров, кръстница на малките госпожици е ломчанката Георгина Бойчева.

Белетристика без възраст, изтупана от прахта на времето. Голям подвиг е извършил изследователят Петър Величков,

като е издирил литературното наследство на Яна Язова. Тази авторка – твърде скромна по характер, носи заряд, който още в 20-те и 30-те години на ХХ в. е открит и високо оценен от професорите Александър Балабанов и Тодор Боров, а вече във възрастта, наречена „на попрището жизнено средата“, и от писателите Димитър Талев и Георги Томалевски – най-вече за романа „Левски“.

Може би в него има нещо твърде епично, за да не кажа и съдбовно за неговата авторка. Основание за това мое виждане за него ми дава определенето, което самата Язова му дава – „Моята Библия“. Дали наистина е така – нека оставим историята сама да си каже един ден думата. Но... днес близо половин век след загадъчната смърт на Яна Язова свидетелствата твърдят, че „той е главната причина тя да бъде убита, след което оригиналът бива задигнат“. Помня, че по това време с покойния сега писател и мой приятел и земляк Георги Марковски надълго и широко нишихме историята около мистериозно изчезналиа ръкопис. Съществуваха догадки, не липсваха и определено отравениа персонални обвинения, но... всичко остана само хипотетично. И както си беше забудено в мъгла, така времето го обви в паянщина и натрупвания се прах на мълчанието. И добре, че Петър Величков през 1987 г. разрита наслоенията и романът излезе за първи път. Подготви го по оцелялата по чудо чернова. И... се превърна в най-голямата сензация сред литературните среди в ХХ век на България.

Не един и двама са авторите - българи и англичанката Мерсия Макдермот, които потопиха перото си в тази историческа личност Васил Левски. Обаче Язова, като че ли е най-убедителна, защото представя Левски с такава плътота и завършеност, е каквато са го усетили малцина от хората, които са го срещали приживе.

Вторият роман от трилогията е посветен на друг изпосил на национално-освободителната ни революция – Георги Бенковски. Потресаващ е разказът за Априлското въстание, започващ с ентузиазма по неговата подготовка и унинието след кланетата в Перущица и Батак. За първи път пред читателите като че ли възкръсват кървави събития от нашата история, описани с невероятно познание на най-дребните детайли, свързани с тях.

Язова обрисова образа на Бенковски отдалеч - започва с младежките му години. Навлиза и в дълбоката му интимна същност, избиваща от време на време в авантюристичност през периода от живота му в Мала Азия. Описан е и кратък епизод, свързан с живота на революционеря в Ломския край. По този начин ни го прави още по-близък и приятен. Романът завършва с героичната саможертва на и на третия колос на борбата - поета-революционер Христо Ботйов.

За внимателния читател не може да се изплъзне от около житейската екзистенция на героите. Оцелелите от тях, познати от романите „Левски“ и „Бенковски“, си дават среща в романа „Шипка“ - последния от трилогията. С голямо творческо вдъхновение авторката описва последната среща на игумена Евпраксия с Кутруч Осман. Докато банибузните колят, изсипават и накрая подпалват Горния метох, монахинята Серафима се отправя към Шипка. Там с Делича и Стоян Илишка участва в кървавите битки за овладяването на Орлово гнездо. На този връх се сбъдва предсказанието на циганката, че Серафима ще намери покой, когато залезе полумесеят.

Струва ми се, че едно хронологично продължение на трилогията „Балкани“ е следващият роман на Язова „Соления залив“. Поради открадването на ръкописите след нейната смърт, съществуват твърде много неясноти около творческите виждания на авторката. Единственият написан роман съгласно тях е именно „Соления залив“. Втората негова част е позната на читателите със заглавието „Война“.

Неизвестен шарж от Александър
Добринов на Яна Язова - 1941 г.
първа публикация

Прави впечатление, че като цялостно извършено произведение той излиза разчетен много прецизно. Този роман хронологически проследява времето в първите десетилетия на ХХ век и завършва със сакралната дата девети септември 1944 година.

Имам усещането, че крушението на идеалите на нашите възрожденци, описани в „Левски“, „Бенковски“ и „Шипка“, Яна Язова представя чрез съдбата на едно семейство от Соления залив. В сферата на моите догадки е доколко автентичността на тази съдба е почерпана от житието на семейството на авторката.

Като следя творческия развой на Яна Язова, не мога да пропусна нейната привързаност - а защо пък не и обреченост - към историческата тематика. Така е и с историческия роман „Александър Македонски“. Задавам си въпроса може ли някой да обрисва този пъкловдец като кръвник или строител на световна империя; син на македонския цар Филип Втори или на бог Амон; щастливец или нещастник в любовта. Отговорът е един - може!

Преди шест десетилетия Яна Язова хвърля ръкавицата и влиза в конкуренция, премервайки сили със съвотновозвстни автори. Но дълността ѝ остава неосечена, заради драматичната съдба на този неин роман (впрочем не прави изключение от останалите). Само че този път злата прокоба си казва думата – „Александър Македонски“ изгрява в печатницата при бомбардировките над София през 1944 г. А неговият окончателен вариант мистериозно изчезва след смъртта на неговата родителка. Едва през 2002 г. издателство „Весела Люшканова“ го възкръсва, след като Петър Величков разчита текста и подготвя за печат по оцелялата авторска чернова. За да се изправи пред строгия, по справедлив съд на българския, а не след дълго и на чуждия читател.

Чест прави на издателство „Изток-Запад“, че издаде и дебютния роман на Язова „Ана Дюлгерова“. Това е едно доста шумно дело, станало през далечната 1936 година. Действието се развива в Пловдив през тридесетте години на миналото столетие. Оказва се, че никой преди 24-годишната авторка не е описал така колоритно тоя кръстоносен град, в който тя живее до 1930 година.

Главният герой всъщност е усявяващото българско благо, от което 22-годишната Ана иска да се отскубне. Но и любовта ѝ с по-възрастния от нея известен музикант Богумил Диновос не може да я спаси от фаталния изход. Ето това е роман без възраст, защото и днес той продължава да вълнува читателите с острия си конфликт - причината още с първата му поява да бъде така жестоко оплют от официозите-блестители на критическата мисъл.

Юлий ЙОРДАНОВ

ЕЛИСАВЕТА И МАРИЯ НЕНОВИ - ДВЕ МАЛКО ПОЗНАТИ ИМЕНА В БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА

През 1890 г. се появяват първите стихосбирки от жени в българската поезия: „Българка“ на Ирина БАЧОКИРОВА и „Стихотворения в две части“ от сестрите Елисавета и Мария НЕНОВИ¹.

Все още има малко сведения за двете сестри. Баща им – Тодор Ненов Манастирски е брат на известния възрожденец Йордан Ненов. Известно е, че майка на И. и Т. Ненови е Анна Жекова от Елена, от Михайловския род, братовчедка на Иларион Макариополски и Никола Михайловски – баща на Стоян Михайловски. Следователно двете сестри имат родствена връзка с бележити личности, оставили трайни следи в историята и литературата ни. Те израстват в среда с просвещенски идеи и родолюбив дух.

Тодор Ненов – просветител и книжовник, първоначално учи в Елена, градът, свързан с прочутата „еленска даскалолюбива“, продължава гимназия в Букурещ и работи като учител в различни градове. Посветен на родолюбива кауза, е преследван от гърци, турци и сърби. След Освобождението е съдия и адвокат.

Елисавета и Мария Ненови издават заедно три книги през 90-те години на XIX век²: След това името на Ел. Ненова не се среща в литературния печат, но Мария Ненова издава още дванадесет книги: пише лирика, разкази, драми, литературна критика.

Елисавета Ненова е родена около 1867 г. Завършва Първа девическа гимназия през 1885 г. Още от ученичката пише стихове; в един клас е с Ана Карима; преподава им Екатерина Каравелова, която е поощрявала поетическия талант на Елисавета. През 1882 г. младата поетеса публикува стихотворението „Генерал Скобелев“ – поетически реквием по повод неговата смърт. Стиховете ѝ, поместени в първата стихосбирка, са писани през втората половина на 80-те години на XIX век.

Творбите на Ел. Ненова говорят за поетичен талант и илюстрират добра обща и литературна култура. В тях пулсира радост от „парицата пролет“, от лятото – със силата на даялата плод приroda, от зимата, която поетично свързва с „венчаната“ със сняг глава на планината, застинала във величито си „като горд природен бюст“. Жената в тези стихове съзерцава природата и търси паралел между вечното у нея и вечното у човека.

В първите години от градежа на новата ни държава младата поетеса се опитва да внуши национално самочувствие, припоирийки страници от българската история; в стиховете ѝ се открояват патриотични мотиви, преплитат се вазовски интонации и сравнения – Крум е „балкански Карл Великий“, битката при Сливница през Сръбско-българската война е „нашій Аустерлиц“, мотиви и лексика тясно кореспондират с изказа на народния поет.

Влиянието му не е случайно. „Вазов всеки от нас считаме за полу-бог“ – пише Ана Карима в спомените си. Същевременно патриотичните настроения са резултат и на възпитанието ѝ – известно е силно откровеното родолюбие на нейния баща.

Интересът на Ел. Ненова към историческата тема се откроява и в последвалите ѝ стихосбирки. Историята я интересува чрез личностите, които я творят, но и като начин да осмисли преходното

М. Н. Ненова

и вечното, да изгради своя философия за пътя на човечеството. Мотивът за паметта често пулсира в нейните стихове и се вмества в характерните идейни и тематични търсения през 80-те и 90-те години на XIX век. С този мотив са свързани и творбите за баща ѝ и за чичо ѝ Юрдан Ненов. Тя идеализира образа на бащата, който отстоява българското самосъзнание сред фанариотските среди.

Впечатлява интересът на младата жена към екзистенциалната проблематика, размислите ѝ за живота и смъртта, лиричните ѝ питання за духовните опори в човешкия път, за преходното и вечното, за разрыва между тъпната и личността, за човека и времето, за живота като път към смъртта, за човешката самота:

*Що е живота, що е човека,
Що мечтата и радостта? –
Не е ли всичко, че с туй полещка
И ние крачим в гроба, в пръстта!*

Стиховете ѝ говорят за търсения, които са в унисон с новите тенденции в българската литература – вглеждане в душата на човека и универсалните проблеми, които го въълнуват

Макар че понякога творбите ѝ илюстрират песимистични откровения, жената в тях търси опора в изконните християнски ценности: вярата, надеждата и любовта и молитвата ѝ към Бог е да я научи на търпение в свят с лъжи и злост. Размишлява за живота, вижда го като планина, която човек изкачва с много труд и верни приятели. Стиховете ѝ защитават позицията, че животът е осмислен, ако е грависен.

Една от темите, които трайно я въълнуват, е тази за ролята на твореца, който тя вижда самотен, но духовно извисен сред другите, „пророк на бднинните“, спасител на светлината, пазител на паметта.

Е. Ненова създава лирически творби в различни жанрове, но видимо е предпочитанието ѝ към лиро-епическия жанр. Поемите ѝ „Филип и Бела“, „Заробеният победител“ и недовършената – „Моят герой“ илюстрират ерудитски пластове, усета ѝ за композиция и драматургична постройка, стремеж към експериментаторство, а едновременно

с това вписват младата поетеса в литературната ни история като първата авторка на поеми сред жените.

Мария Ненова (1869 – 1959) от 1905 г. се подписва Мария Ненова-Рунтова. Може да се допусне, че има роднинска връзка със Стоян Рунтов (род. 1897), дългогодишен редактор на списание „Български народен театър“. Възможно е той да ѝ е син. Името ѝ фигурира сред писателите старософиянци. И нея я въълнуват силните личности. Може би когато пише „При гроба на Христо Ботев“ мислено се връща в годините прекарани в Калофер (1874–1877), когато баща ѝ е учител там, включително и в девическото училище, и където често ги навещава Иванка Ботева – майката на поета-войвода.

В началото на 20 век, в стихосбирките „Тъга“ и „Въздишки“ – времето на сесесиона отеква и в нейните творби. Както сестра ѝ Елисавета, така и нея я въълнува екзистенциалната проблематика: мисълта за човешките сезони, за равенството пред смъртта, за безсмислието на човешката алчност, за непроменимата нравствена същност на човека. Затова тъгата, въздишките, песимистичните настроения са характерни за жената в тези стихове. Не крие страховете си – плаши я борбата на човек със себе си, а не тази с враговете.

Нейните творби открояват интереса ѝ към социалната проблематика. Светът на бедните и слабите оживява чрез конкретни съдби в сюжетно разгърнати лирически повествования, където често и антигетично присъства светът на охолството. Социалният разрез в лириката ѝ разкрива печална картина; акцентира се на женската съдба, за първи път се появяват стихове, които говорят за мъжкото насилие над жената: откроява се съдбата на умираща от бедност и преумора жена; на убит от мъжа си, който в пиянска ревност посяга на живота ѝ, на самотната жена, на проститутката, на страдащата майка и др. Емоционално-публицистични нотки прозвучават чрез множеството въпроси – къде е човешката любов, братството къде е, ще преодолее ли някой век коравосърдечие между хората... Мария Ненова ясно заявява, че само ако човек се освободи от егоизма си и любовта стане негов идеал – тогава са възможни и промени в обществото. Но всъщност това е невъзможно – заключават тя, прозява, че човешкото общество ще бъде несъвършено, защото несъвършен е самият човек. Въпреки това стиховете ѝ от 20-те години на XX век говорят за съдбата на бедните и необходимия бунт за промяна.

Някои творби на Мария Ненова формират текстови масив, илюстриращ, че идеите на феминизма не са ѝ чужди. Стихотворението ѝ „Жената на Изток“ (1905 г.) е лирически разказ за дните на онези жени, които живеят като в клетка и които приемат света като затвор. Оригинална е ироничната ѝ творба „Негодуванието на Адама“ (1907 г.), в която от името на мъжа пресъздава недоволството му, че жените искат права – може би това е първото стихотворение в нашата литература, написано от жена, открито внушаващо идеите за равнопоставеност:

*О, Бозове, мен чуно ми е?
И не е ли то грях голям?
Та Ева еднаквоправие
Да има с Адам?*

*И кой ли този дух посея?
Във дългосама жена?
Химера цяла! Еднаквоправие,
Да има Бог и Сатана!...*

През 1908 г. във в. „Женски глас“ се появява стихотворението ѝ „Жената“, разкриващо лика на горда жена, която следва целите си, има мечти сама да гради своя живот и която е убедена, че в изборния от нея път нищо не може да я спре. Даже далечни багрянински нотки прозвучават:

*Не могат ми попречи бури,
Защото буря съм сама,
Защото Правий Бог ми тури,
В сърцето лъч, вместо тъма!*

Азът в нейната поезия е страданият, но и с бунтарски дух човек, който намира опора в творчеството. Творецът е една от ключовите фигури в стиховете ѝ. Той цери духовни рани, сеяч е на „вечни правдини“, жалък е, ако не откликва на човешките мъки и не вдъхва надежда, ако поривът му за слава крие безчувственост.

Много бурно поетесата реагира на войната. Стиховете ѝ на тази тема открояват драмата на жената, на вдовиците, които паят кандила, на майките, които преливат гробове, на девойките, забравили песните си от мъжа по любим... Стиховете ѝ говорят за ранени, осакатени и умиращи войници, които мечтаят духът им да се завърне при скъпите хора у дома; впечатляват натуралистични и гротескни сцени, сюжетите в някои творби напомнят антивоенните послания на редица български творци. Цяла стихосбирка с недотам поетичното име „Грозотните на войната“ (1914) я вписва сред творците с открити хуманистични, стигащи до пацифизъм послания.

Мария Ненова е авторка на разкази, на повестта „Лина“, на две драми, на критически разработки на класически творби („Мисли за живия труп“; философска критика на „Разбойници“, философска критика на „Хамлет“) както и на студията „Психология на поета“. Предполагам, че следите на Мария Ненова – отиващ към Стара Загора³.

Макар че в езика на двете сестри има и остарял изказ, а от днешна гледна точка – несъвършенство във формално отношение, впечатлява стремежът им към жанрово разнообразие и експериментаторство.

Творчеството на Елисавета и Мария Ненови се вписва в общите художествени особености на българската литература от 80-те и 90-те години на XIX век – своеобразно преплитане поствъзрожденски платос с модерните въгледжания в сложната и противоречива човешка душа. То е и нов етап в развитието на българската литература, създадена от жени – етап, илюстриращ, че българката набира смелост и самочувствие да разкрие духовния си свят в свои самостоятелни книги.

Людмила МАЛИНОВА

¹ На тези две поетеси първа обърна внимание Ирен Иванчева – Поетесите Ненови. Лит. мисъл, 1990, с. 40–48.

² „Стихотворения в две части“ от Елисавета и Мария Ненови. Част първа. Една стълпка напред. Стихотворения от Елисавета Т. Ненова. Първият ми труд. Част втора. Стихотворения от Мария Т. Ненова. 1890; „Съчинения в две части от Елисавета и Мария Т. Ненови“. Лири и идея. Част първа от Мария Ненова. Волли на столетията. Част втора от Елисавета Т. Ненова. София, 1891; Е. Т. Ненова. Моя герой. Част първа и Мария Ненова. Лина. Нецо из съвременния ни живот. Част втора. 1893.

³ Благодаря на г-н Галинтин Караславов и специалистите от Окръжния държавен архив в Стара Загора, които през 2016 г. с внимание откликнаха на молбата ми относно издирването на документ, свързан с Мария Ненова-Рунтова.

Мина КАРАГЪЗОВА

ДА ПОГЛЕДНЕМ КЪМ НЕБЕТО

Да погледнем към небето – и не само когато камбаните звънят, и при лунните, при слънчевите затъмнения – да погледнем към небето всеки път, когато сме обзети от съмнения и страх, и болка, и надежда... Все към небето да поглеждаме, не като тези, забили поглед във паважа и чернозема, озверели, мрачни селяни.

Самонаблюдението е иманентна характеристика на творческите личности, но само отделни представители от тях съумяват да надскочат сърцераздирателното самосъжаление и да изведат на разбираемо философско ниво самоанализа като проява на собственото им поведение – житейско, личностно, авторско. Още по-редки са артистично по душа, които полагат усилия да шлифоват таланта си, така че произведението (поетическо, изобразително, музикално) да бораи с категории от общочовешки план – естетически, социални, етически.

В историята на изкуството остават тези творби, които преминават през новия прочит на всяко следващо поколение. Защо и как? Ако някой знае отговора на този въпрос, то той би бил следващият Шекспир, Моцарт или Леоардо. Едно обаче е очевидно: драмата на индивидуалната психика трябва да се трансформира в драма на идеите. А това е изкачване по стълпала, които следват противоречивата логика на възхода и падението – между тях обаче светят или жият с присъствието си: любовта и щастие, изпитанието и отчаянието, крахът и възмездие. Всичко това би могло да се случи в сянката на Божи-

Небето май го няма в народните умотворения... Но всъщност не... Нали било добре да имаш врабче в ръката, не орел в небето... И ако ще го издеш, наистина е по-добре... Те биха без проблеми излязи и орел, дано това да им помогне да полетят... от тяхното поднебие към висини, където нямат достъп... Но и хората „небесни“ – те са доста, летят си просто всеки ден и стига да погледнем край нас, те все са видими и уязвими...

Като песни...

Да погледнем към небето... Да погледнем!

АНАТОМИЯ НА АУРАТА

ето провидение или не, с участието на оплодената от божествен дух аура или не...

МИНА КАРАГЪЗОВА е извървявала няколко пъти тази траектория на крайни състояние и е съумяла да ги вилете органично в поезията си, като в дисекцията на своята аура тя не пести нищо, разголява съзнанието си подобно на опитен хирург. Тази анатомия не се изучава в училище, тя идва с годините на творческо напрежение, на осъзнаване на мощта на словесно записване – акт на трансация на божествено предписание.

В поезията е концентрирана силата на хилядолетната проверка и утвърждаване на мита като опит, практика и културно наследство. Поетическото е най-висшето изкуство, комбинирайки изобразителна и музикална мощ. Като добавим и линията на „аз“-бунта, става ясно защо поезията като жанр никога няма да отмре. Тя е най-адекватната проекция на душата. Този факт е безспорен в интерпретацията на антологичната книга на Мина Карагъзова „Душата – горе!“. Тук няма да намерите безадресни, мъгляви послания, съзливни охкания или абстрактни картини: всеки стих изпълва пространството на четящия с антиподни емоции, защото лирическият говорител знае цената на любовното, екстаза и омразата, приел е мисията да е съвмест на поколението си, не крие разочарованието си от социалния пейзаж, пропаста между поколенията, проявите на национален nihilism.

В четирите условни деления на стихотворната канавка не е вложен категоричен тематичен подмисъл, защото Мина Карагъзова е синкретичен в мисълта си автор – тръгвайки от една идея, тя често направлява лирическите си герои в други, неочаквани територии. Като най-характерна черта в поведението на лирическия „аз“ бих определила войнствения оптимизъм.

ВЕЧНОСТ

Докато миех ръкавиците, с които почистих гроба на татко, от тръни и треви, за да ги използвам отново... Докато слушах любимата му акустична китара на Франсис Гойя, внезапно си спомних за орехчето, поникнало само от семенце, което безжалостно изсъбунах. Подразни ме мъчливото му напомняне, че Животът е вечен... Но не и животът на татко, не и неговият... А сега съжалявам за храброто орехче, което убих, само защото живееше, а татко - не. И плача, и плача, и плача...

КОНЕ И ДУХ

На Добромир Тонев Коне и дух, и висини, и празнота на тишината... Все към небето се стремим и все прибира ни земята. За полет ятото се готви, крилете бели са до блясък... И като хрътка диша злото, сподавило злокобен крясък... И те отвеща светлината отвъд жестокия ни свят, отвъд небето и земята, и няма вече път назад. Разпятие те чака там – това е твоята отплата за любовта и красотата, които с болка си създад... Легенда, полет, стихове за кърватата ти Голгота... Отвъд смъртта, отвъд живота – остана твоето небе. Остана нашата Колхида, където може би си стигнал и вече знаеш, че я има във всяка твоя тъжна рима. И нека всичко ти разкажем как сме без теб тук, на Земята... И да ни чуе екниажт... И да ни чуе тишината!

Сякаш авторката е приела за своя мисия мисълта на Сьорен Киркегор: „Във всеки един миг, когато отчаяние то излиза навъе, идва и възможността за спасение“ („Болка за умирање“). Тази непоколебимост, изразена в патоса на лирическия ескиз, се напастява в съзнанието на читателя и той сякаш е притиснат от болезнената откровеност на поетесата. Тук бих припомнила една мисъл на Юлия Кръстева: „Но каква друга полза да признаем на изкуството, освен че ни помага да гледаме смъртта в лицето?“.

Но да разризваш пътя на страданието на глътки живот – нещо още по-трудно.

Именно болезнените теми като смъртта, изменчивата любов, предателството, поругаването на националните светини, търгашеството с най-светлите морални ценности са тези тъжни абсурди, които определят драматизма в поетическото познание: не може да пишеш за нещо, което не ти е присъщо или което не докосва собствената ти жажда за пълноценност. На този критерий се е доверила Мина Карагъзова „Душата – горе!“. Тук няма да намерите безадресни, мъгляви послания, съзливни охкания или абстрактни картини: всеки стих изпълва пространството на четящия с антиподни емоции, защото лирическият говорител знае цената на любовното, екстаза и омразата, приел е мисията да е съвмест на поколението си, не крие разочарованието си от социалния пейзаж, пропаста между поколенията, проявите на национален nihilism.

В четирите условни деления на стихотворната канавка не е вложен категоричен тематичен подмисъл, защото Мина Карагъзова е синкретичен в мисълта си автор – тръгвайки от една идея, тя често направлява лирическите си герои в други, неочаквани територии. Като най-характерна черта в поведението на лирическия „аз“ бих определила войнствения оптимизъм.

Бих определила поезията на Мина Карагъзова като апология на дисхармонията в любовта. Когато уязвимата ѝ натура се втурне към изгарящо любовно чувство, на мига се появява конфликтност, разминаване между двамата субекти на любовната игра – едно оксиморонно преплитане на казано, почувствано, предполагаемо... Често поантата се явява парадокс в равновесието на емоционалното и рационалното:

*„За теб мога всичко,
дори и от тебе да се откажа!“*

Социалните неправди дразнят на всяка крачка говорителя в тази поезия и той реагира с драстична критическа енергия – няма никаква екзистенциална дистанция: действителността крещи с най-мрачните си тонове – от позволени до неопозволени граници родината е улица „Поройна“, а „великодушният народ благодарни на своите мъчители“.

Колизията личност – общество винаги предполага синтез на няколко взаимно обуславящи се качества у индивида: интелектуално бунтарство, емоционална разкрепостеност, идейна неудовлетвореност, осъзнаване на собствената личност като сауса grina в социалната предопределеност.

Красотата на видимия свят никога не е достатъчна за хармоничното човешко съществуване. Мина Карагъзова търси тези „скрити значения“, които ще възвиеят тленната човешка същност до изкуството на творческото перпетуум мобиле.

Дали е успяла? Отворете книгата и отговорите сами ще оживеят...

Защото там се „усмихва Бог“, а човекът се доверява на прошката.

Анжела ДИМЧЕВА

Кръстьо СТАНИШЕВ
(1935 - 2019)

* * *

Но кой съм аз и за какво
се боря с думите?
О, сяко на Сизиф,
явяваща се в моя ден.
О, дълг ден,
ти слагаш своите знаци по челата
на думите.
И не залязваш.
Аз се боря само,
не съобщавам кой съм, за какво -
не отбелязвам никъде.
Записвам думи.

ПОМИЛУЙ НАС

Страхът ще стъкне
скрит огън пак...
Вън мракът мъкне
кълба от грак.

Душите грешни
без път летят.
Дано ги срещне
накрай снят.

Накрай дано се
успокоят...
В нощта се носи
презрян грехът.

Сред тъмен хаос
трепереш глас
дочух едва аз –
„Помилуй нас...»

ТЪТЕН

Ковчегът на нощта е закован
със гвоздите на звездите.
Ти си пристегнат плътно
като във саван
от тънката непоносима мисъл,

че времето Последно вън стои
и хвърля буци пръст върху капака,
с еха възглухи, за да отброни
оставащите дни. Какво те чака

не знаеш и не ще узнаеш ти,
дори когато си въобразяваш...
Все още твоето сърце тупти,
щом чуваш тътена успокояващ...

ПСАЛИМ

Сърцето ми е притеснено.
Събужда се на заранта
във мрежа сякаш уловено,
люляно от неяснота.

И този ден като последен
ще бъде преживян от мен.
Напразно през прозорец леден
се визира разумът смутен.

Вън въздухът тече размазан
подобно сиво вещество...
О, Господи, защо наказан
съм аз, и всички, за какво?

Къде престъпих Твоята воля,
Кога бях обладан от бяс?
За всички и за мен се моля.
Смили се и помилуй нас!

От зло и злост отдалечи ни,
и от позор ни опази!
От устни и очи невинни
изтрий смразените съзли!

А над сърцата притеснени
надяването проясни,
за да съгледжат просветление
до свършека на всички дни!...

ГЛАС

По какво да ги познаем?
Нямат на челата знак.
Техните лица под наем
знаем, че са взети. Как

да ги различим в замаята
от съзли и викове?
Помним: ще ги разпознаете
по добрите плодове...

Питаме с очи: на мрака ли
синове излизат пак,
гласовете ни претракнали
за да подражават? Как

да ги отбележим, Боже,
за да помним?... Между нас
ходят вълци в овчи кожи
и говорят с Твоя глас...

МАЛКА ЕЛЕГИЯ

Годините се стопяват
като паднали снегове.

Но тук-там цели остават
бели петна страхове...

Годините в недрата потънаха
като степени следи.

И там претвориха се в тътнещи
неуловими води...

Годините бързат към Лета.
Забравата е покой.

Когато забравят поета,
спасен и свободен е той...

КЪСНА ОКТАВА

Поетът бе изрекъл само: „Кой
ще назове честта, и кой - позора?“
Но аз - със моя просветлен покой,
и чужденец във всяка диаспора
от словобудство, съвършено глух
за шум от ръкопляскане и слава –
отдавна знаех: словото е дух,
и саможертва, и самозабравя.

ПОЕТЕ ДНЕШЕН

Не всекиму такава чест се пада:
Вергилий да го преведе през ада,
поетът на Града и на света.
Подобна бе на Данте участта.

Безмълвно състрадаващ,
страдащ, тъжен,
и чувствено, и мислено бе дъжен
да види ада, да го извести...

Поете днешен, смел бди и ти,
Вергилий следвай, вярвай, че талант е
духовно да наподобяваш Данте.

ЧОВЕКЪТ ВЪТРЕШЕН

Човекът вътрешен във тебе бди –
невидим - и се визира, наблюдава,
за миг опасен да предупреди,
когато хлъзгав път те застрашава.

Човекът вътрешен е взрян преди
да се намеси. Именно тогава
ще чуеш глас - и той ще проследи
дали си онзи, който сам решава.

Когато вместо „Не“ да изречеш,
прошепваш „Да“,
не би могъл да спреш,
защото заслепен от външен блясък
нехайно крачиш над подвижен пясък.

Но слязъл сякаш над света обител,
кръжи във тебе Ангелът-пазител.

Здравко ПЕЕВ

НОЩЕН ВЛАК

*Когато жътвения тъмен
се е превърнал в шепот слаб...
Иван Цанев*

*Когато уморен, посърнал,
в среднощното куле заспал,
сънувам: някъде съм тръгнал,
но влъкът ми е спрял.*

*Като ръка на майка, ласкава,
милва моята коса
електрическият вятър
и на космоса гласа.*

*Неспирно времето ни мачка
като невидим удушвач:
съучастник на палачи,
повели стадо без водач.*

*Самотник в този час си ляга,
забравил своя брат,
несретник някъде посяга
към сухия комат.*

*Долавям жътвения шепот
от родните места,
и, зрънце в Божиите шепи,
потръпвам във нощта.*

МЪЛКОМ ЩЕ ЧАКАМЕ

*Здравко ПЕЕВ се учудва, че лятото
си отива (Христо Фотев), а с снего и
шурчетата със своята недопети песни.
Невярващ. Пак пита, наистина ли си
отива лятото?
Отива си отнетото лято, и на талози
пак се връща. Защото има обратимост в
природата, и в това се състои нейната
безсмъртност...*

*Току-що сме се изправили пред негова-
та поетична врата, и пътят свършва.
И разочаровани стоим пред синкавата
му светлина.*

*Да ми бъде простена суетата, но ци-
кълт, който обикнах, е този за Иван
Пейчев. Колко печално е отминаващото
време! И ни отнема от паметта една
такава съвършена поезия. Но морето
на поета е бурно, студено, мразещо хо-
рата! При морето е дошла есента и е
донесла вятър, мъсла и ранната зима...
Въпреки това щастлив поет е Здравко
Пеев, си мисля! Макар и тъжен. Всеки
иска да има стих като този за Иван
Пейчев:*

*Ще седем няколко сенки в чардаците,
ще отлеем вино от чашиите.
Мълком ще гледаме, мълком ще чакаме
да слезеш при нас - от небесата...*

Стоил СТОИЛОВ

ВАЛЕЛИ ОТНЯКЪДЕ ДУМИТЕ...

ПЛАЖ

Колко красиви жени си събрал:
погледи, бюстове, талии...
Този цвят шоколадов и бял
как е побран във малкия залив?

Пеперудени цветни, трептят.
Литват горещи в маранята...
Те са част от летния свят.
Сега и тук - в сърцето на лятото.

И НИЩО ПОВЕЧЕ

Беше развълнуван човекът и бледен -
сякаш душата му нещо отвътре яде.
На възраст, на средни години дойде,
показа орфани листи... със стихове.

Започнал да пише - така, изведнъж:
на вестник, салфетки, хартия, кибрит...
Валели отнякъде думите, както вали дъжд.
А той под дъжда бил гол. Сам и открит.

Изливал със думите чувства и страсти
и лудия порив към друга, по-млада жена.
Жена си законна нехайно и тихо зарязал,
тя и без друго работела в чужда страна.

Само на тебе ги давам, поете, ми каза,
тази тайна гореща ти, белият лист
и Оня отгоре ще знаете - тази проказа,
която яде ме. Пази я, мъже сме, нали!

Пазих... Но се върнала тя и къде ги е чела?
Под влака се хвърлила... Идва той... и реве:
Защо бе, животът добър бе, печелехме...
Боже мой, това бяха само едни стихове...

ПОД АКРОПОЛА

На Николай Семерджиев

Прилично дебели гъркини
се движат чевръсто във утрото.
С очите - горещи маслини
говорят. Не хващам от чутото.
Мъжете им, сънени още
превъртат нежно броениците.
Мастикени, снощни
кафето си пият. Кибичат..

Насреща Акрополът, вдигнал
порутени кости,
очаква тържествени мигове
и първите гости.
Феб, богът на слънцето,
засилва стрелите си.
Градът се раздвижва след сън,
гърми от коли и от викове.
Туристи на групи се влачат
Въздухът грее и пуши...
Атина Палада ги чака.

И куче командата слуша,
нагоре колоната води.
История души, по нея броди.
Туристите ахкат и пъхат
и чакат ветрец да ги лъхне...
Нощ звездна пак сменя деня,
таверните бъдат сиртаки...
Танцуваши с три,
осъмваш с една.

Балкански юнак си.

Худ. Райчо ЧАКЪРОВ, Рисунка

СПАСЕНИЕ

Между Сцила
и Харибда -
без въсък в ушите.

Шумят хетери -

приятелски, вражи,
но - безшумна естрелата,
която лети.

И ще те пронизе.

Коя богиня ще ти спаси?
Одисей не си, нито Ахил си?

БОЖЕСТВЕНО ЛИСТО

От болката - жарава, мраз
и вик без глас - с години.
Като да бях във Ал...
Приятел ми подаде
не лаврово, от хрян листо,
и каза: наложи го Там
и с него осъмни...Ще мине.

Но “Там” къде е?
Сънувах: младост, битки, рани;
предателства и клевети
/сковаващи душата/;
раздели и любов;
на север - родната постеля, мама...
И сканията свой живот...
Едно листо от хрян в нощта
как болката е пило и изпило?
Осъмнах пред
небесното светило прав,
а то, божественото,
бе умряло.

ПАРАЛЕЛНА ВСЕЛЕНА

Засмуче ли ни Черната дупка,
премазани ще бъдем,
изтискани до капка и усукани.
Ведно със радости, надежди,
любови, омрази и вируси..
Превърнати на точка.
Оттатък ще преминем,
пречистени и нежни -
във другата вселена паралелна.
Ще сме като листо измачкано,
което вените си
бавно ще разтворя...
Додето придобием
образа си изначален.

СЪБОР

Събира ни като жътвари този ден,
в годината единствен.
Под палещото юлско слънце,
след люлките космични
след стрелбището за щастие
и сладките петлети за децата

пред масата отрупана у нас ще спрем
(тя беше нявга ниска паралия).
И мама ще започне да говори.
На нас във този ден, не на стените голи.
Две чашки ще изпие
и ще изплаче самотната си орисия.
Тихи, възмъжали, ще стоим
с наведени глави.
Ще ни приседне печеното агне
в отродените души.

РОДЕН В ЗАПАДНА ГЕРМАНИЯ

- пише в паспорта ми стария.
Няма такава държава в света.
Сега, но тогава тя беше врага -
хитлеристка Германия ...

И питат другарите с горещи сърца,
когато пристигнах на 2 ,
а после на 12, на 22, на 32, на 42...
все питаха: Защо там?
Кой, с какви задачи те прати?
Обяснявах с години:

Мама дошла по канон да ме кръсти
в селото на градинарите
и на поетите.
Тук съм, защото съм българин!
Господ ме прати: В България, каза,
иди и пиши стихове!
Още не вярват, че питат...до 102...

Иван ЗДРАВКОВ

ЧЕТЕЙКИ ОМИР

- Отечеството е Троя, момче,
ела, защити Троя -
това каза Хектор,
когато четях Илиадата на 17.
Избирай.
- Войната е хипноза, момче,
ела, бий се за слава -
това каза Ахил,
когато четях Илиадата на 17.
Избирай.
- Троянският кон чака, момче,
ела, завладей Троя -
това каза Одисей,
когато четях Илиадата на 17.
Избирай.
- Аз съм гласът пеещ, момче,
ръката, която пише -
това каза Омир, моят баща,
когато
Троянската война свърши.

ПРИТЧА ЗА ЛЮБОВНИЦАТА НА МИРОН

Видях как в полунощ се появи
Червенокосата
и влезе
в ковачницата на Мирон.
Не ми повярваха мъжете,
ала един от тях изрече:
- Момче,
пази се от любовницата на Мирон.
А може би това не бе любовницата на Мирон,
която през оная нощ ми каза:
- Ела,
изпий любовния ми стон.

И аз изпих греховната наслада.

Кълна се - бе от пламък нейната душа,
и любехме се чак до сутринта:
бях млад,
Червенокосата бе също млада.

Стопи се споменът и го покри забравата.

И ето -
тя отново се яви - видение от младостта,
в нощта срещу разпнати петък.
Гореше в стаята ми свещ
и с пламъка се сливаше
червенокосата й сянка.
Попитах я: - Защо дойде?
Тя нито дума не изрече -
остави шепя кръв и пепел
на масата,
върху която гореше призрачно свещта.
Аз знам -
Червенокосата е още там, в ковачницата,
и се оглежда в огледалото си сребърно.
Тя чака мен.
Тя чака теб.
Тя чака някого от нас -
и в час неясен го отвежда.
Косите й са огненочервени.
Косите й са огненочервени.

ПРИТЧА ЗА ЗАВОЕВАТЕЛКАТА

Прекрасен беше някога градът и цял сияеше
преди
да се яви Завоевателката.
Дойде не с меч, а с красотата коварна.
- Защо се бавите - извикаха най-мъдрите, -
побързайте извън града,
посете дарове,
с венци Завоевателката увенчайте!
А гърбавият гледаше от градските стени:
- Нещастници, не й отваряйте вратите!
Завоевателката чу,
усмихна се и бе неясно онова,
което каза,
ала най-мъдрите го изтълкуваха:
- Убийте гърбавия с камъни.

Защо сега е тоя плач и скърцане със зъби -
нали градът е същият,
нали с венци Завоевателката увенчахме,
нали отдавна с камъни убихме всички гърбави?
Страхът превзе сърцето на града.
Законът вече забранява раждане на гърбави.

ПРИТЧА ЗА БЕЛИЯ ОРЕЛ

И ето - спуска се над мен отново белият орел:
- Дойдох,
не си ли спомняш за какво?
Доизяснява се по-късно всеки жест.
Бях сам на Долната земя.
Крещях.
А ястреби ме оглушаваха.
И само белият орел,
излитайки към Горната земя,
бе милостив -
благословен да бъде белия орел.
Говорех му:
- Бъди ми брат на тоя и на она свят,
отговори, защо мълчиш?
- Не бързай, глупав мили мой -
усмихнат гледаше ме той, -
ще дойде час да заплатиш.
Доизяснява се по-късно всеки жест.
Това, което чувате, са биешите му криле,
това, което виждате в очите му - е глад.
Нетърпелив е белият орел.
И в ноктите си ще ме отнесе назад.

БЛУДНИЯТ СИН

Мъжът, завърнал се внезапно, беше изчезнал от години.
Видях го как пресече двора в стопения от огън август.
Бе цял в мълчание загърнат - като в блестяща пелерина.
Не се яви на прага никой.
И никой не позна забравения.
И си помислихте, че къщата от шастие потръпна цялата?
Че преговори онемялата от толкова години стая?
Грешите -
всичко беше същото: вратата, здрача, огледалото.
Мълчание беше началото, мълчание беше и краят.
Усети лъх като от гробница и с дрехата си се загърна,
нахлуни островърха шапка и като че ли чух ридания.
Попитах го: - Защо дойде? А моят брат не ми отвърна.
В леглото грохна и сънят му бе по-ужасен от стенания.
Събуди се след залез слънце, самата ярост и ненавист,
издигна търнокопа светел и го заби в земя и камък!
Копя до полунощ, а сякаш кънтяха ударите в кладенец.
И глухо стенеше земята, на сутринта мъжът го нямаше.
Защо си спомняме за блудния?
Защо съдбата му ни мъчи и ни изпълва с тъмен трепет?
Какъв ни е?
Какво заравяше край запустяващата къща?
...Отдалечи се сам в пространството
и се стопи в димяща пепел
с ръждясала сълза в окоото,
с библейски скъсани обувца.

БЕЛИЯТ КОН

Ще възседнем конете в голямата утрин
и към светлия ден ще препуснем, сине.
Отпреди ще е ясно -
ти, върху белия,
черният кон - по закон - за бащите е.
Ще сияе главата ти - слънце оранжево,
върху тъмния фон на лозниците винени,
мълчалив ще те следвам все по-нататък,
отмалыва сърцето, ослепяват очите.
Щом изцивят, потънали в пяна, конете
ще въздъхна:
- Удари за разделята час.
Моят път се отделя от твоя, момчето ми -
сбогом.
Сбогом.
Безкраен е мракът.
Аз се сливам с тъгата вечерна на птиците.
Аз заспивам в душата на златната чаша.
Сине мой, запали ми свещица-сълзица.
Продължи по-нататък.
Продължи по-нататък.
Ще горят баладично над мен минзухарите,
както
в тъмното, страшно, народно предание.
Ни гладът ще ме мъчи тогава, ни жажда,
и усойна, сама ще изсъхне сълзата.
Разпилян съм по тая горчива земя,
сине мой - завещавам ти на прощаване
само белият кон.
Прегърни го отчаяно.
Ще те чакам в огромния сын на земята.

РАНА

Там някъде -
между свободата и робствата,
между омразата и любовта,
между отчаянията,
предателствата и костите,
между погромите и пожарите
зее
раната кървава на България.

ИЗ „НЕБЕСНОТО МОМЧЕ“ (2019)

УЧИТЕЛКАТА

– без да иска изрече тайната измъчената
душа на Елена.

Господин Словак за миг се сепна, не
знаеше какво да каже, но не отговори
нищо, само се усмихна и взе куфара й.
Тръгнаха към колата – стар, раздъркан
опел, който той уточни, че е служебен и
това са му предложили от данъчното
управление, може би да не бие на очи.
Колата лека-полека се отправи по
правия път нагоре към Пезинок. По
едно време обаче той спря и каза –
„Виж, аз не готвя и въщици почти никога
нямам нищо за ядене, освен някакъв
колбас или сирене. Да слезем тук, в
този ресторант има хубава храна, да се
нахраним, ти си гладна след пътя.“

На другия ден те се видяха на кафе
с вещицата Емилия. По едно време
тя дръпна нанякъде черния шлифер
и нещо му говореше, Елена не знаеше
какво, но след като той се върна и
тръгнаха с колата към въщици, Стано
Словак беше видимо умислен. На
следващия ден вече беше Коледа.

„Отиваме на едно заведение в квар-
тала. Там се събира половината град
по Коледа.“ – каза,
излизайки от баня-
та по слинове по-
родистият Словак.
Облече си отново
ризата, дънките
и пак шлифера.
„Подготвяй се за
излизане, Еленче,
след 20 минути
тръгваме.“

В заведението
беше пълно
с пияници и
развеселени хора,
прав е словашкият
професор като
ги сравнява с
българите, но
за разлика от
българските,
които едва събират
парички за две ракии на ден, тези тук
не си брояха стотинките, ами поръчваха
в изобилие водка и сливовица. Имаше,
разбира се, и ястия – „халушки със
сирене“, шинел с картофи, зелева
супа и други словашки специалитети.
Но Елена забеляза, че господинът с
черния шлифер набляга на алкохола.
Към 2 часа сутринта Стано Словак
беше напълно пиян и се заклатушка
към въщици. Навън бе навалял сняг,
беше заледено, страх у беше да не падне.
„Сигурно е пиян, защото е Коледа, това
няма да се повтори“, мислеше си Елена.
„Аз не съм добър човек, Елено. За
какво съм ти аз за мъж, всеки уикенд
съм пиян, знам, че не е хубаво, но ал-
кохолът ме успокоява. Това нищо не е,
ти нищо не знаеш за мен, аз отговарям
за контрола на играелните автомати в
заведенията. Ози човек нали го видя,
който дойде събота, господин Селеп,
дойде да си плати подкуп, да му подпи-
ша документите, това е един от хората,
които ни хранят. Дава ми големи пари,
за да му подпиша, че всичко е наред, а
там вечер се отваря рулетката и се играе
незаконно. Нищо не знаеш ти за мен.
Господи, защо ме наказваш, защо аз,
Господи, но госпожа Емилия каза..., че
ти си голям човек, че има смисъл да те
задържа тук и за словациите има смисъл,
ах, Боже, защо точно аз? Първо искам
да завършиш доктората, аз разпитах
тук по целия град, никой няма такава
титла, ти ще си голям човек. Говорих

с Владо, той е адвокат, познава добре
директорката на гимназията, другата
година ще се освободи място за учител
там, гледай дотогава да си предала и
защитила дисертацията, ще ти давам
всеки месец пари за общежитието до-
като завършиш. Боже, защо ме наказа
мен, Боже? Тежко ми беше сам, но и това
сега не е живот. Ти не знаеш кой съм,
лош човек съм аз.“ – говореше черният
очилат шлифер и се вайкаше.

„Какво ти тежи, кажи ми, моля те.
Аз те обичам.“ – каза загрижено Елена.
„Абе, я си намери някоя книжка за
четене и не ме занимавай, изморен съм.“
– отсече ядосано господин Словак.

Елена наистина завърши навреме и
защити много успешно дисертацията си,
след което почна работа в гимназията.

„Г-жо Иванова, елате моментално в
директорския кабинет!“ – каза строго
по телефона директорката – масивна
руса дама с голям бюст, доктор по
химия. Казваше се Ева Коларова, но
всички учители зад гърба й я нарича-
ха просто „тя“. „В какво настроение е
тя?“, „В кабинета си ли е тя?“ – така се

УЛИЦА В БРАТИСЛАВА

говореше за нея.

Напоследък Елена беше забелязала,
че учителите се бяха разделили на
два лагера – тези, които поддържаха
директорката и тези, които заставаха
срещу нея. Вторите ръководеше
господин Мраз – доктор по словашка
литература. Но тя се стараше да стои
настрана от всичко това.

„Влезте. Седнете. Имам не много
добри новини за Вас.“ – каза масивната
директорка.

Очакваше Елена да каже нещо, но тя
само мълчеше. Затова огромните гърди,
наведени над бюрото, продължиха:

„Онзи ден забравихте за педагоги-
ческият съвет, за събранието. Знаете,
че там се отсъства само с позволение.“
„Събрание ли? Извинете ме, на-
истина не съм разбрала. Свежърва
ми почина, бях много разсеяна и съм
пропуснала да проверя датата на след-
ващото събрание в учителската стая.“
– оправда се младата учителка.

„Аз ви извиних пред колегите, за мо-
мент не знаех как да реагирам, защото
пропуснах името ви в началото, когато
изброявах отсъстващите. Но колегите
го казаха и толкова много очи се впе-
риха злорадо в мен... Хайде, поне сега
няма да има с какво да я извини. Много
хора само ви правят мили очи, но имате
много врагове. Чудят се с какво сте ми
харесала и очакват повод, за да кажа

нещо лошо по ваш адрес, но аз не го пра-
вя. Уважавам успехите ви, благодарение
на вас учениците участват и в общодър-
жавни театрални фестивали, поетични
състезания и конкурси.“ – говореше с
равен тон директорката.

„Благодаря ви.“ – каза Елена.

„Това не е всичко. Днес в кабинета ми
дойде колегата Мраз. Половин час сто-
еше тук и ми говореше против Вас. Как
веднъж влязъл през мултимедиялната
читалня, за да го пуснете в библиотека-
та и видял, че някакъв ученик небрежно
презентирал нещо пред дъската, а по
време на час бил с вас и младият учител
по немски език – г-н Ярабек. Дватама
нещо сте си говорили през това време,
а учениците се смеели. После сте напи-
сали оценка на ученика, без дори да му
зададете въпроси и да чуете с внимание
презентацията му. Вижте, всичко това
не ме интересува изобщо, аз знам коя
сте вие и ви подкрепям. Колкото до д-р
Мраз, той може би ви ревнува. Но той
има още една причина да ми говори
тези неща.“

„И каква е тя, г-жо директор?“ – по-
пита Елена.

„Вие наистина сте
много наивен човек.
Знаете, че ще се про-
вежда конкурс за ди-
ректор на гимназията.
Г-н Мраз иска да подаде
документи и настройва
учителите срещу мен.
Той съвсем скоро ще
дойде и при вас и ще
ви говори против мен,
за да ви спечели на
своя страна. А може
би и вече е дошъл?“
– попита огромното
деколте от бюрото.

„Не е идвал още.
Наистина.“ – отговори
Елена. „Какво ме съ-
ветвате да правя?“

„Утре имаме пак съ-
брание и там ще се гласува ръководство
на учителския съвет, а оттам също има
един глас при избора на директор. Един
има и родителския съвет и останалите
са от комсията в Министерство на об-
разованието. Той цели да сложи за ръко-
водител на учителския съвет свой човек
и това е колегата Лоринци. Искам само
едно нещо от Вас – пазете се от Мраз
и утре на събранието не гласувайте за
Лоринци , а за д-р Крейчова.“ – каза
заповеднически директорката. Гласо-
вете са разделени горе-долу по равни
и Вашият глас в случая е решаващ.“

„Разбира се. Може да разчитате на
мен.“ – отговори убедително младата
учителка. „Довиждане.“

„Довиждане. А, и забравих да ви
кажа, утре и това е точка от събрание-
то. Училищни екскурзии. Заминавате
като учителски надзор на екскурзия в
Татрите с г-н Ярабек... Налявам се, че
сте доволна и приятно изкарване...“ –
ехидно каза масивната руса дама.

Елена вървеше по коридора и
мислеше, но не за приятното изкарване
с Ярабек, а за това в какво състояние ще
завари г-н Словак въщици. Върна се в
кабинета си – училищната библиотека,
направи си кафе. „Защо ни наказваш
така, Господи?“ Желание за пари и
власт, алкохолна мъка, изневяра,
самота. Това ли са наистина синонимите
на живота...

Димана ИВАНОВА

ЗлатиЗАБОЙСКИ

ВИШНИ

Дето е пирувало врабче,
вино вишнево тече.
Де пируват моите устни,
елексир любовен вкусам.

Пях и брах с любов за тебе
тия зрели, сочни вишни,
от копнеж и страст обсебен
и се радвах и въздишах,

как се лее сок божествен
по гърди, бедра и шия.
Ритуала наш тържествен
със омаята да ни опише...

Дето е пирувало врабче,
вино вишнево тече.
Дай свобода на устните -
в Рая ще ни пуснат те!

Лиляна РАЙЧЕВА

СЕВЕРНО СИЯНИЕ

На д-р Веселин СТАНЧЕВ

На север, в Колобжег за първи път видях
Сиянието северно с бразди – зелено, сини.
Нощта не идваше.
И всичко по земята беше зримо.
Трептеше въздухът, поспан от вселенска прах.

Изхвърля слънцето ритмично
потоци лава ядрено гореща.
А слънчевият вятър носи милиарди фотони,
фучи и ги размята,
в атака бурна
срещу магнитното поле защитно на земята.
Какви събития незнайни води за живота
тази драматична среща.

Усещане ме връхлетя, че съм частица
от естеството тайно.
Че вечността през мен тече, като по пътя Млечен.
Че моят път е кратко мигновение
от пътя на земята дълговечен.
Че съм фотонна частица,
носена от Времето безкрайно.

Очаквах дълго, но не идваше края
на Сиянието северно в бразди.
Вселената пулсираше. Разпръскваше
частици милиарди. Създаваше звезди.

ВИШНЕВИ
УЛИЦИ

Казанлъшки вишневи улици,
няма като вас нийде по света.
А запелите славеи и гургулици
сипят елей в омайна красота.

Пролет в бяла премяна,
лете в рубин.
От долината, чак до Балкана
красота блести из града любим.

Спомен скъп от вас ми остана
и гори ме още, макар да съм стар.

Любовта срещнах някога тука
и рубинени устни целунах със жар.
Преродилите клони пукаха
и ме канеха с ухания дар.

Казанлъшки вишневи улици,
най-сте ми мили на света.
Мойта любима смърт я погуби
и огне ми навек радостта...

КОРАБЪТ I

Отдавна Птолемеевият свят изчезна.
Очукан кораб, земята ни се лута, странства
сред хаоса на тъмните пространства,
разкъсван от борби и в бури звездни.

Палубата — увеселителна градина
за пасажерите от първа класа —
развява знамена. И музика. И кръсък...
се носят с хоровода на живота неудържимо.

Огнярите превиват долу гръб пред пещите.
Изтискват с пот надеждите последни.
Отиват си, непомнени и бедни.
На тържеството няма да ги срещнете.

На нова , търсеща и дръзка смяна
Отстъпват вахтата моряци уморени.
Започва виждане отново. Ново бденне.
Но никой не е виждал още капитана..

ВРЕМЕТО

Дълбае Времето. Оре.
Затрупва земните епохи знайни и незнайни
пласт след пласт. Обръща дните на живота и земята.
Издига се с напредъка духовен.

Изпитва насилия. Открива тайни.
Обичано и мразено, познава ужасите и красотата.

Къде ли Времето безкрайно отлита и пропада?
И то ли в Черните Вселенски дупки се губи?
И с него тайната живот с блин за рая открива ада.
Отлита времето.

И ний с него чезнем като всичко друго.

Дали в бразда последна скоро ще потъне този свят
все още непроучен, неописан?
Къде отива? От къде се връща?
Какви възможности невероятни крие Времето познато.
Не сме ли ние виртуален свят
на Силата божествена могъща?

Не сме ли скитащи в премеждия души,
потънали в плът,
залутани сред джунглите на Времето да търсят път ?

АЗ ЗНАМ
НА ВСИЧКИ ГЪЛЪБИ ГНЕЗДАТА

Аз знам на всички гълъби гнездата,
закътани по мачти и стрели,
че те са мои песенни побратими
и само висотата ни дели.

Аз слизах рано, призори в забоя,
и къртех с грохот възглицния пласт.
Трудът ми беше тачен и достоен,
на песните им бях подвластен аз.

От тях научих се да отстоявам
аз себе си и в радост, и в несгоди,
след всяка трудност да запявам,
и песен по-нататък да ме води.

Благодаря ви, гълъби, за песента,
благодаря ви аз за висотата.
Научила се е на доброта
и красота от птиците душата!

ПРЕЗ ОГРАДА С РОЗИ

На Кирчо
„О, роза беше тя!“ - Уилям Уърдсворт

През ограда е майски рози
зърнах аз чаровен лик.
Трепнах, Боже, ако можеш,
помогни ми в тоя миг
да целуна устни розови,
да погала розови страни.

...Бе поседнала във сладна поза
под асмите шепнещи с листа.
Тя самата беше роза.
Рози бяха нейните уста.
Дворът екнеше от песни
на гугутки и скорци.
Млад ластар се провеси
и погали нейните коси.
Аз я ревнувах от ластара.
Аз жадувах нейната любов.
Ако знаеш, брат, Чавдаре,
как на всичко бях готов
моя да е само тя - с мен:
Пътя към дома смених.
Сутрин тръгнах окрилен.
Бяха тъй омайни моите дни,
от копнеж по нея заплънен.
... Литна роза над оградата,
а след нея и усмивка.
За копнежа ми награда.
Господ бе откликнал.

ОТ КНИГАТА НА ПОЗНАНИЕТО

На д-р Желяз БОНЕВ

ПЪРВАТА ГЛАВА – за откровенията
На природата – учим деца невинни.
От откритието радостта.
На нещата тайните значения.
Песента на вятъра. Полета на облаците сини.

Но защо ли ги забравяме? И ни заплюва буря
на амбиции абсурдни и стремежи луди.
Всеки ден все ново искане притуря:
вещи, власт, пари... Какви ли не заблуди.

И тресат ни хиляди стихии ненаситни.
И не чуваме шурчето, как в тревата пее.
Но... погрешна стъпка. Въртележката излита!
За какво сме тук и за какво живеем?

И започваме да учим ВТОРАТА ГЛАВА –
на МЪДРОСТТА –
от нещата простият език да опеем.
От пръстта – да дава плод. Посланието на цвета.
От светулка – огънчето , за да греем.

СВОЙ ИЗБОР

Не удрях крак. Не марширувах в строя.
Все като черната овца във стадото живях.
Но непродадена, душата си остана моя.
И тайно своите малки песни пях.

И днес, когато дните свои отброявам
и виждам – не спечелих нито слава, ни пари.
И своито щастие във самотата опознавам,
отмината от прости радости и сбъднати мечти.

Разбирам – да се опазя много скъпа бе цената.
Да се опазя. Живота си да не скверния.
Но... всеки своя избор прави. Наверно душата
така е искала. За този избор мога ли да я виня?

Опитвах се във радостите и в скърбите да прочета
невидимите стъпки на Живота
и скритите му чудеса.

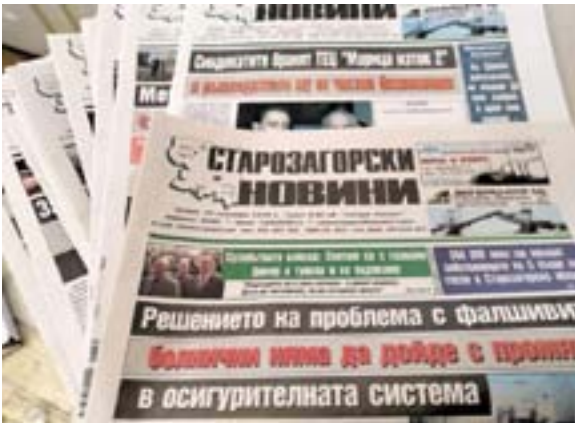
ЗАРАЛИЙСКИ СПИСУВАТЕЛИ...

ГАЗЕТИ...

На всичкия ни хал след промяната
34 се пръкнаха – все борци за истина!
И банки. Много. Рекламирах. Лошо няма.
То лошото стана факт, щом ни накуснаха...

В началото, Боже мой, каква еуфория:
печурки-гъби след дъжд как бързо поникваха.
За всеки се пускаше някаква странна история:
ляв, десен, среден и тоз, който, тайно киха

парите. Отмина преломното време май,
изпариха се медии, банки и стойности...
Останаха три-четири издания тука комай,
щастливци изстрадали - днешните воини...

СТАРОЗАГОРСКИ НОВИНИ - 25 ЛЕТА

Ето: Йовка е национален и наш капитал!
Че “Старозагорски новини” как се прави:
все на гребена – ни ял достатъчно, ни спал,
в следа към новината, все между шамарите...

НАЦИОНАЛНА БИЗНЕС ПОЩА

Йес, “Бизнес поща” джакпот отдавна удари,
Сбира очите, парите, рекламите на региона:
“Купува”, “Продава”, “Лекува”... Да, Цар е...
Капиталист чист той е - според законите.

Ама бил правил десен вестник с много леви
журналисти Станимир. Но десните де ги?
Тях ги отстреляха ловци на път към софрата...
Револуцион нова, и ти ли изяде децата си?

НАБЛЮДАТЕЛ

Има и такъв един газет заарски – “Наблюдател”,
дето се явява шарен в медийния театър.
Пуска по една реклама на всичко и за всички.
Зер знае: за да живееш - нужни са парички...

ЛИТЕРАТУРЕН ГЛАС

Вече четвърт век върти на ползу роду,
мохикан последен, нито губи, ни печели...
Ще падне ли, ще оцелее ли, е пълно тото.
У нас, във Будапеща и в Лондон са го чели.

СПИСАНИЕ „ПТИЦИ В НОЩТА“

След няколко опита смели
да излитнат (за кратко летели),
най-накрая с крилата си здрави
в „Космос“-а нов се отправиха...

САТИРИК

Пише нахъсано, здраво.
Наляво и надясно млати...
Но само грешници заковава
с точни правдиви цитати.

Бодлив и винаги надървен!?
Затуй ли “Салкъма” го кръсти
някой редактор от “Стършел” –
Данчо, Мишо или Кръстьо?

АВТОР ЕРОТИЧЕН

Скромен на вид. И спретнат. Тих.
Но види ли жена с Очи големи,
своите отваря трижди, кърни стих.
Захласва се. И стига до... поема.

ПОЕТ-ФАБРИКАНТ

Бяхме добре пишещите в Града на поетите:
беден до беден, но с думи накичен си. Франт.
Неусетно след мрака от хоризонтите светли
се пръкна сред братята и поет-фабрикант.
Чудо едно! За кратко обаче. Или още е там?
ЛГ

НАЗАЕМ ОТ “СТЪРШЕЛ”

ПЕСЕН ЗА РОДИНАТА

Отвякоха ме мутри онзи ден.
Пред къщата ни спря машина тежка.
Напразно обяснявах с глас смутен,
че съм невинен, че това е грешка...
Когато криво-ляво се свестих,
глава надигнах зад стъклата сиви...
По начин друг природата открих:
Небе. Земя. Безкрайни житни ниви.
Реки. Дървета. Градове. Села.
България цъфти! И даже върже!
И аз пътувам в някаква кола -
като турист... Но мъничко по-бърже...
От КАТ не смее никой да ни спре.
Къде ли е държавата могъща?
На ум си викам: “Братко, ще се мре!”
А имам две деца. И даже тъща...
Едва когато босът ме видя,
разбра, че гаф е станал вероятно.
За моя радост той не полудя
и аз дочух: “Върнете го обратно!”
Какъв късмет извадих тоя път!
При днешните цени на горивата -
случайно точно мен да отвлечат,
безплатно да ме возят из страната...
И пак на кодела. От град на град.
Добре, че имам хлабава превръзка...
През нея гледам Сливен, Карнобат,
за малко в Айтос да премажем гъска!
Шосетата са в дупки, кал и прах,
но аз си знам - все някога ще свикна.
Родината си вече опознах!
Сега остава и да я обикна.

Иван НЕНКОВ

Адрес: 6003 Ст.Загора, ул.Хр. Ботев 4

Главен редактор: Йордан АТАНАСОВ
тел: 042/649-110 , GSM 0888790135
Редактори: Румен СТОЯНОВ, Иван БОЧЕВ
Красимира БОЖАНОВА
Издател: НЧ “Даскал Петър Иванов”
e-mail: lit_glas@abv.bg
Интернет страница: literaturenglas.com
IBAN: BG14 UNCR 7630 1074 8633 90 BIC: UNCRBGSF
УниКредит Булбанк Стара Загора
Печат: “ЛИТЕРА ПРИНТ” АД - Стара Загора

*Не се връщат и не се редактират материали!
Абонамент - само в редакцията*

40 ГОДИНИ БЕЗ БАРДА (25.1.1938 - 25.7.1980)

ВЛАДИМИР ВИСОЦКИ: „ПРИЯТЕЛИ, АЗ СЪМ С ВАС!“

РАЗГОВОР С НИКОЛАЙ ТАМРАЗОВ, ДЪЛГОГОДИШЕН АДМИНИСТРАТОР НА ВЛАДИМИР ВИСОЦКИ - 1992 ГОДИНА

25 юли е черен ден в календара. И до днес, 12 години след неговата смърт, е трудно да повярваме, че Висоцки никога няма да напише песен за перестройката или за миналогодишния августовски пуч. Но по цялата територия на Съюза на независимите държави неговата популярност не намалява. Хората продължават да слушат песните на Висоцки, сякаш те са написани днес. Вижда се, твърде малко неща са се променили в тази страна...

...Потоци от нови слухове и „подправени“ спомени на неговия многобройни „приятели“ се устремиха към страниците на вестниците и списанията. Ние искаме да дадем думата на човека, който в продължение на много години е работил рамо до рамо с Висоцки, неговият несменяем администратор. Сам Владимир наричаше Николай Тамразов „Тамразочка“ и веднъж призна: „На никой мъж в живота си не съм казвал, че го обичам. На теб, Тамразочка, мога да го кажа.“ И въпреки това преди началото на интервюто Н. Тамразов каза, че никога не са били близки приятели...

- С гастролите беше просто - където администраторът имаше по-големи „връзки“, там се отиваше. Володя беше поставил твърди изисквания - пет концерта на ден. Обикновено отивахме на гастроли в петък, събота и неделя. Доколкото ми е известно, Любимов и администрацията на „Таганка“ знаеха за това и се отнасяха с разбиране - все пак актьорите трябва да живеят от нещо, и съставяха репертоара така, че в тези дни Володя да не е зает в спектакли.

- Казахте, че Висоцки изнасял по пет концерта на ден. Сигурно страшно се е изморявал...

- Той работеше на „автоматичен режим“, както е длъжен професионалният артист. Можеше да пее във всяко състояние. Случваше се зад кулисите и две думи да не може да каже, но излизаше на сцената и пееше, при това съвсем нормално. Даже говореше нещо между песните. Сякаш в него имаше монтиран магнетофон, който никога не отказваше.

- По време на гастролите случваха ли се сризове?

- Не бих искал да засягам тази тема. Аз бях човекът, на когото Володя довери голямото нещастие на своя живот. Разбирах, че ми вярва повече, отколкото на останалите. Не мога да излъжа неговото доверие дори сега. Може би греша, но считам, щом той не е искал да даде гласност на някои факти, то нека неговата тайна си остане тайна...

- Какво беше отношението на Висоцки към ансамблите и певците, с които той участваше в една програма?

- Разбирате ли, едни артисти винаги хранят другите. И ако зрителите бяха запознати с тази кухня, нямаше да се учудват защо такива различни, дори несъвместими, артисти участват в една програма. Понякога това ставаше причина за забавни истории... Например в Ташкент, струва ми се през 1978 година, заедно с нас в концерта участваше и Полад Бюл-Бюл оглу. Той дойде при мен и заяви: „Вместо Висоцки, в заключителната част на концерта ще пея аз. Аз съм заслужил деятел на изкуствата, лауреат на премия на Ленинския комсомол...“ Володя се съгласи да пренесе изпълнението си по-напред... И така, Висоцки приключва програмата си и напуска сцената. Започва да пее Полад, част от зрителите стават и напускат залата. Ако Полад беше нормален човек, а не потенциален министър на културата, би се държал по друг начин. А той започна да тича по сцената и да креши: „Вие не уважавате себе си, но аз се уважавам! Върнете се по местата си!“ След това изтича при мен: „Това не са зрители, а свине някакви..., моля Ви, нека Висоцки да приключи концерта.“ „Така не се прави, казвам аз - Висоцки има други ангажменти. Втори път той няма да пее.“

И още една такава ситуация имаше в Ташкент, когато закъсняхме за концерта с 40 минути - не успяхме да приключим навреме предния ангажмент. Аз излизам на сцената, но не ми дават да говоря. В залата крещят, свирят, тропат: „Давайте Висоцки!“ Тогава аз го извиках иззад кулисите. Той излезе, вдигна ръка: „Приятелю, аз съм с вас!“, обърна се и напусна сцената, като с една фраза успокои бушуващата зала.

- Вие засегнахте финансовата страна на концертите. Може ли да разкажете по-подробно за това, нали в онези времена такива концерти имаха явно криминален оттенък?

- Разбира се, не беше лесно. Админи-

страторите трудно намираха пари. Но те искаха актьорите да получават заслужено повече. Може да ви се струва смешно, но Висоцки, който събираше цели стадиони публика и пълнеше залите на дворците на спорта, получаваше 15 рубли за концерт. И това беше най-високото му заплащане, в последните години, след разговора му с Демичев. Нима с толкова пари може да се живее? И на администраторите им се налагаше да се извъртат някак-си. Володя, разбира се, знаеше откъде идват парите, на кого се дава, от кого се взема, но тази работа не го засягаше, тъй като във ведомостта той се разписваше само за полагаемите му се 15 рубли. Всичко вървеше нормално, но изведнъж започнаха да приквват в милицията всички администратори. Прибраха и нашия Василий Василич Кондаков. Володя много преживяваше, той разбираше - светската власт си е съветска власт - ще те приберат и толкова... Кондаков, разбира се, никъде нищо не беше подписвал, но трима души бяха дали показания, че е вземал пари, и го арестуваха. Започнаха да викат на разпът всички, свързани с него - администратори, артисти, конференсиета. Запитах следователя: „Защо сте се захванали с нас?“ На което той ми отговори съвършено открито: „Изобщо не сте ни притрябвали! Всички ваши пари са дреболия в сравнение с тези суми, които крадат гешефтарите в Узбекистан и Казахстан... Къде, мислите, отиват памукът и нефтът? Това са милиони... Но техните министри ги прикриват, а вашият Демичев ви предаде, хвърли ви на зверовите. Дадох на заповед - да изясним. И ние изясняваме...“

Но ако се изясняваше принципно, то трябваше да приберат и Пугачова, и Висоцки, и Лещенко, и Толкунов - всички... Когато се стигна до такива известни имена, Демичев обаче се изплаши и тогава решиха да се реваншират, като се нахвърлят върху администраторите.

- Разкажете ни за последните гастроли на Висоцки...

- Това беше в Калининград. Той замина там с друг администратор - Голдман. Аз няхах възможност, подготовката на Олимпийските игри беше в разгара си и участвах в безброй съвещания по организация на културната програма. И ето, звънят от Калининград. Голдман казва, че Володя се чувства зле, оплаква се от гърло и заплашва да отмени всички концерти, споменал: „Да беше позвънил на Тамразочка, да дойде...“ Но къде мога да замина, нямам време да въздъхна. „Ти там, опитай се някак сам да се справиш...“ Оставих слушалката и изведнъж в главата ми се роди забележителна мисъл. Извиках секретарката си: „Хайде да изиграем с теб интересна интермедия. Ще замина, а когато ме търсят от Моссовет - аз съм в райкома, от райкома - в главка, от главка - в Моссовет.“ Така и направихме. Същия ден

излетях за Калининград. Пристигнах в Двореца на спорта. На сцената „Земляни“. А зад кулисите директорът и художественият ръководител развълнувано им крещят: „Момчета, продължете още малко! Още поне две песни! Висоцки го няма!“ Обаче никой повече не иска да слуша „Земляни“. Те се обръщат и излизат от сцената. Тогава реших сам да взема микрофона.

- Кой сте вие? Какво правите тук? - креши публиката.

- Обещавам ви, че ще говоря по същество...

Но от залата извикаха: „Стига сте говорили, давайте Висоцки!“ На мен ми оставаше само да разтворя ръце:

- Кое то го няма, няма го... Висоцки трябва да се появи всяка минута. -И започнах да говоря за авторската песен, за естрадата. След седем-осем минути чух зад кулисите шум и гласове - значи Висоцки е пристигнал. Обърнах се и видях лицето му, на което бяха изписани учудване и въпрос: „Възможно ли е?!“ Не издържах и започнах да се смея: „Да, да - аз съм това... Аз!“, а той стои, нищо не може да разбере и само с устни шепне: „Тамразочка... Тамразочка...“ - разцелувахме се и той започна да пее...

След концерта се върнахме в хотела и през следващите дни живяхме в една стая. Володя се чувстваше много зле.

На последния концерт излезе, запя: „На братските могили...“, и спря. В залата започнаха да викат: „Пей, Володя! Пей!“

- Вижда Бог - не се преструвам! Не мога... Но скоро ще се върна при вас. Запазете билетите си. Ще дойда, и първия си концерт ще дам по тези откъснати билети. И ние ще считаме, че нашата среща се е състояла след един голям антракт.

Уви, на Владимир Висоцки не му беше съдено да се върне при своите зрители...

Експрес, Ltd, Геннадий ЧАРОДЕЕВ

Превод:
Маргарита САПУНДЖИЕВА